

Paddenstoelen in het Mildenburgbos.

en mijn ervaringen in het Paddenstoelenmeetnet.

Paddenstoelen zijn de minst beschermde organismen in de natuur en dat ondanks hun kleuren en vormen. Ondanks de in 1984 vastgestelde Rode Lijst van Nederlandse Paddenstoelen kennen paddenstoelen formeel geen enkele bescherming. Bovendien is er nog onvoldoende kennis over de kwetsbare samenhang tussen de verschillende organismen, biotopen en beheersmaatregelen. Paddenstoelen zijn voor hun voedsel afhankelijk van andere organismen. Ze halen hun voedsel uit bladeren, de sapstroom of wortels van dode en levende bomen en struiken. Soms parasiteren ze op een insect, een andere paddenstoel of leven ze op de mest van zoogdieren. Ze zetten een deel van het materiaal om in anorganisch materiaal en voorzien zo weer in de voeding van planten, struiken en bomen. Zelf worden ze vaak als voedsel gebruikt door slakken, insecten en soms reeën.

In een, historisch gezien, oud binnenduinbos als het Landgoed Mildenburg (hierna: het Mildenburgbos) te Oostvoorne kun je soorten paddenstoelen vinden die je in een jong bos niet zult aantreffen, zoals eikhaas (*Grifola frondosa*), zwarte truffelknotszwam (*Cordiceps ophioglossoides*) en vele anderen. Niet alleen de ouderdom van de bomen en bodemsamenstelling, maar ook de diversiteit aan begroeiing, speelt een rol in de variatie aan soorten paddenstoelen. En uiteraard zijn de weersomstandigheden van belang: het ene jaar vind je meer exemplaren en meer bijzondere soorten dan in het andere jaar. Ook het beheer van een bos speelt een belangrijke rol.

Sinds 1995 heeft de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) een project waarin een honderdtal soorten paddenstoelen in een groot deel van Nederland in bossen en met bomen beplante wegbermen op zand - en leemgronden worden geteld in proefvlakken. Het gaat daarbij om een aantal aandachtsoorten en indicatorsoorten voor milieuumstandigheden, zoals bijvoorbeeld verzuring.

De aandachtsoorten zijn soorten die op de Rode Lijst van Nederlandse paddenstoelen staan. Deze soorten zijn niet algemeen, vaak (zeer) zeldzaam, en vertonen in veel gevallen een langzame achteruitgang. De indicatorsoorten zijn soorten die niet op de Rode Lijst staan, maar geven aan wat er in een gebied verandert door milieuveranderingen (verzuring, vermessing, veelvuldige betreding en luchtverontreiniging). Deze soorten hebben vaak een belevingswaarde, zoals de amethystzwam (ook wel parse fopzwam genoemd = *Laccaria amethystina*), die het bij iedere excursie weer goed doet. Zeker als hij in grote hoeveelheden verschijnt. Al deze soorten kunnen door niet gespecialiseerde paddenstoelliefhebbers aan de hand van goed zichtbare kenmerken op naam gebracht worden.

Het Paddenstoelenmeetnet is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt uitgevoerd door de NMV in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek in opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur. Het Paddenstoelenmeetnet wordt gefinancierd door het Ministerie van EL&I.

Vijf jaar geleden kreeg ik de kans om twee proefvlakken in het Mildenburgbos over te nemen. Dit is voor mij het begin geworden van een al maar groeiende interesse in paddenstoelen en hun directe omgeving. Hoe vaker ik in het bos kwam, hoe meer soorten ik ontdekte en nog steeds ontdek. Zo raakte ik weldra geïnteresseerd in soorten die niet in mijn proefvlak groeiden en ook niet tot de telsoorten behoorden. Ik ontdekte dat het Mildenburgbos een eldorado is voor de oplettende paddenstoelwaarnemer. Naarmate ik vaker ging kijken en zoeken, begon ik meer soorten te zien. Behalve de plaatjes-, buisjes- en gaatjeszwammen begonnen de allerkleinste, met het blote oog nauwelijks waarneembare soorten als sommige soorten Ascomyceten en Myxomyceten mijn belangstelling te trekken. Maar dat kwam later.

In die afgelopen vijf jaren ben ik me ook voor het beheer en de relatie van beheer en soortenrijkdom van paddenstoelen gaan interesseren. Wat is er op natuurlijke wijze veranderd door de jaren heen, denk aan de toename van o.a. de esdoorn in vrijwel alle bossen, vooral op de opvallende plekken als de zeer oude beuken wegvallen? Wat is de betekenis van dood hout in het bos? Wat is de invloed van recreatie, denk aan de toename van speelnatuur? Zijn

er soorten verdwenen en/of nieuwe soorten gevonden? Bij paddenstoelen is het erg lastig om te zeggen dat een soort verdwenen is uit een bepaald gebied, omdat hij jaren later weer terug kan komen. Toch zijn er wel een paar aanwijzingen dat er soorten van de Rode Lijst verdwenen zijn. Ook zijn er een aantal kwetsbare soorten voor het eerst opgemerkt die er mogelijk voordien al wel stonden. Als je vaker kijkt, is de kans groter dat je “nieuwe” soorten tegenkomt.

Reuzenzwam

Onderzoek laat zien (Keizer 1990) dat er tussen 1950 en 1980 zeventien zeldzame en zeer zeldzame soorten niet meer zijn waargenomen in het Mildenburgbos. Doordat sommige namen veranderd zijn, is het niet altijd mogelijk om te achterhalen of deze soorten de laatste jaren wel of niet meer gezien zijn. Sinds 2002 houdt Anneke Hoekstra de soortenlijst voor het Mildenburgbos bij en de laatste jaren doe ik daar graag en intensief aan mee. Zie ook de soortenlijst op de website van de afdeling Voorne <http://www5.knnv.nl/voorne> onder de knop “inventarisaties” (red.).

Porceleinzwam

De meetnetvakken liggen zowel in het loofbos gedeelte waar doorgaans veel betreding door recreatie is en in het “buitengebied”, het gemengde bos van loof- en naaldbomen. Het viel me op dat in een van de meetvakken het gras, de braam en de brandnetels in het voorjaar en zomer tot kniehoogte groeiden, waardoor er weinig tot geen paddenstoelen te zien waren en er niet of nauwelijks

geteld kon worden. In overleg met de regiocoördinator van de Stichting het Zuid-Hollands Landschap kon dit gebied één keer per jaar gemaaid worden, waarbij het maaisel ook afgevoerd werd om verzuring zo goed mogelijk terug te dringen. Dit werd voorheen niet regelmatig gedaan. Het tellen van de meetnetsoorten werd er een stuk makkelijker en dus leuker door. Zo ontdekte ik bij toeval allemaal kleine groene glibberzwammen die niet eerder opgemerkt waren. Ook bleek dat de grofplaatrussula (*Russula nigricans*) daar weer terug begon te komen. Voorheen werd hij daar ook al geteld.

De ecologische waarde van het maai- en afvoerbeleid bleek ook de cultuurhistorischewaarde van het gebied te verhogen (de fraaie doorzichten door een prachtige "laan", zeker met ochtendmist en doorbrekende zon, waren weer vaker te zien).

Op andere plekken in het Mildenburgbos werd de laatste jaren vaker tot houtkap overgegaan, vooral grote bomen als eiken en beuken, enkele van de oorspronkelijke bosbewoners (essen, elzen en iepen behoren hier ook toe). Sommige werden gevaarlijk voor de veiligheid van wandelaars, mede door de begroeiing met paddenstoelen. Op de opengevallen, door zonlicht aantrekkelijke plekken, schoten de esdoorns als paddenstoelen uit de grond. In overleg is afgesproken dat van te voren gekeken zal worden welke bomen gedeeltelijk gespaard kunnen worden. Zo blijven er op de "laan" dode, ingekorte bomen staan om de passerende vleermuizen van dienst te zijn. Het is goed als beheerders op de hoogte gebracht worden van de vaak tegenstrijdige belangen van de vele bosbewoners en recreanten. Dode stammen blijven nu vaker liggen en zeker de paddenstoelen en insecten profiteren hiervan. Een gezond bos bestaat bij de bescherming van alle vormen van leven die in een bos een functie hebben voor andere organismen. De samenhang is erg ingewikkeld en levert nog steeds nieuwe inzichten op.

Enkele paddenstoelenfamilies leven in symbiose met bomen, zoals vele russula's (*Russula*) en melkzwammen (*Lactarius*) met berken en beuken. De eikhaas doet het bij voorkeur met eik en de reuzenzwam met aangetaste oude beuken. De achteruitgang van de es is vermoedelijk de oorzaak van het niet meer terugzien van de essenzwam (*Perenniporia fraxinea*) sinds 1980. De esdoorn is van weinig ecologische waarde en heeft zich als gast hier binnen gedrongen. Hij weet intussen elk opengevallen plekje in te nemen. Voor paddenstoelen zijn naaldbomen in een gemengd bos erg nuttig en dat blijkt wederzijds: ook de bomen profiteren daarvan. Soms zie je daar bijzondere paddenstoelen die op de Rode Lijst van Nederlandse Paddenstoelen staan. Leuke soorten zijn bijv. het oorlepelzwammetje (*Auriscalpium vulgare*) op dennenappels, de koperrode spijkerzwam (*Chroogomphus rutilus*) die vaak samen groeit met de ringboleten (*Suillus*), de oranjebruine kleefparasol (*Limacella glioderma*) en alle vier aandachtsoorten binnen het Paddenstoelenmeetnet, die op de Rode Lijst staan.

Meer informatie kun je vinden op www.mycologen.nl **onder het kopje Meetnet**.

Eline Vis

Literatuur:

Arnolds E. en Veerkamp. M (2008). Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen. Utrecht. Nederlandse Mycologische Vereniging.

Keizer.G (1990). Paddenstoelen van de duinen van Voorne/Mildenburg. *Natura* 87(2): 44-48.

Van der Laan.D. (1966). Vegetatiekartering landgoed Mildenburg. Rotterdam. Stichting het Zuid Hollands Landschap.

Veerkamp.M en Arnolds.E (1999). Paddenstoelen in het meetnet. Baarn. Nederlandse Mycologische Vereniging.